

τῶν μοναχῶν τὰς αἱρέσεις χριστιανικὴν φιλοσοφίαν, ἀπένειμαν δὲ βοσκοῖς τὸ ὄνομα ἔκεινο, δι' οὗ Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης ἐδήλωσαν τὴν ὑψίστην ἐνέργειαν τῆς διασκεπτομένης διανοίας Τοὺς πλείστους τῶν ἀρχαίων τούτων δρισμῶν ὁ Κοραῆς οὐδαμῶς ἔλαβε πρὸ δόθαλμῷ· ὡσαύτως δὲ λίγον ἐφρόντισε καὶ περὶ τῶν νεωτέρων δρισμῶν, καθ' οὓς ἡ Φιλοσοφία εἶναι «Ἐπιστήμη τοῦ Εἴναι καὶ τοῦ Εἰδέναι», «Ἐπιστήμη τῶν πρώτων ἴδεων καὶ ἀρχῶν», «Ἐπιστήμη τοῦ ἀπολύτου ἐν τῷ εἴδει τῆς διαλεκτικῆς ἀναπτυξέως ἥτοι ἐπιστήμη τοῦ ἔχυτὸν νοοῦντος καὶ ἀκταλαμβάνοντος λόγου». Φιλοσοφίαν καλεῖ ὁ Κοραῆς τὴν ἐπιστήμην τὸν ἀναπτύσσουσαν καὶ μορφοῦσαν τελείως τόντε νοῦν καὶ τὸ θόος τῶν αὐτῶν πρώτων, προσεγγίζει δ' ὅπωσδε τοῖς Στωϊκοῖς καὶ ιδίως τῷ Σενέκᾳ ἀποφαίνοντι «τὴν φιλοσοφίαν μελέτην τῆς ἀρετῆς»· ἀλλ' ἀκριβέστερον εἰπεῖν, προσεγγίζει μᾶλλον, ἔστω καὶ ἀγεπαισθήτως, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Πλουτάρχου, ὅστις τὴν φιλοσοφίαν ὡδέ πως συγχεφαλαιοῖ ἐν τῷ περὶ Παλιδῶν Ἀγωγῆς. «Διὸ δεῖ τῆς ἀλληλῆς παιδείας ὕπερ κεφαλαιού ποιεῖν τὴν φιλοσοφίαν· περὶ μὲν γάρ τὴν τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν διττὰς εὔρον ἐπιστήμας οἱ ἀνθρώποι, τὴν ἵκτρικὴν καὶ τὴν γυμναστικὴν, ὡν ἡ μὲν τὴν ὑγείειαν, ἡ δὲ τὴν εὐεξίαν ἐντίθησι· τῶν δὲ τῆς ψυχῆς ἀρρώστημάτων καὶ παθῶν ἡ φιλοσοφία μόνη φάρμακόν ἔστι· διὰ γάρ ταύτην ἔστι καὶ μετὰ ταύτης γνῶναι τί τὸ κακὸν, τί τὸ αἰσχρὸν, τί τὸ δίκαιον, τί τὸ ἀδίκον, τί τὸ συλληθεῖται αἴρετον, τί τὸ φευκτόν· πῶς θεοῖς, πῶς γονεῦσι, πῶς πρεσβυτέροις, πῶς νόμοις, πῶς ἀλλοτρίοις, πῶς ἀρχουσι, πῶς φίλοις, πῶς γυναιξὶ, πῶς τέκνοις, πῶς οἰκέταις χρηστέον ἔστι··· τὸ δὲ μέγιστον, μήτ' ἐν ταῖς εὐπραγίαις περιχαρεῖς, μήτ' ἐν ταῖς συμφοραῖς περιλύπων ὑπάρχειν, μήτ' ἐν ταῖς ἡδοναῖς ἐκλύτους εἶναι, μήτ' ἐν ταῖς δργαῖς ἐκπαθεῖς καὶ θηριώδεις, ἀπερ ἐγὼ πάντων τῶν ἐκ φιλοσοφίας ἀγαθῶν πρεσβύτατα κρίνω».

Ο Κοραῆς, δσάκις μνημονεύει αὐτοῦ τῆς φιλοσοφίας τοῦ ὄνδρατος, ἀγαφωνεῖ μετὰ τοῦ Πλάτωνος, «ὅπότε γάρ τοι τὸ φιλοσοφεῖν αἰσχρὸν ἡγησαίμην εἶναι, οὐδὲ ἀνθρώπου νομίσαιμι ἐμαυτὸν εἶναι, οὐδὲ ἄλλον τὸν οὕτω διακείμενον». Πολλαχοῦ καὶ διὰ μακροτέρων ἀναπτύσσει ὅτι γωρίς φιλοσοφίας εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ ἀγθρωπὸς ὁ ἀνθρώπος· οἱ τῆς φιλοσοφίας ἐχθροὶ εἶναι ἀνθρώποι ἀγνα καὶ μιτάνθρωποι, διότι «ἀπείργουσι πολλῶν μὲν ἄλλων συγκυτιῶν καὶ ὀφελίμων, ὅτεγ δη μάλιστα ἀνὴρ γίγνοιτο καὶ φρονιμώτατος εἶη· τοῦτο δὲ θεία φιλοσοφία τυγχάνει ὅν». "Αγεν φιλοσοφίας οὔτε φιλανθρωπίας ὑπάρχει δυνατή, οὔτε ἔλεος·

ἐν μὲν τῇ ἀρχαιότητι ἐπεκράτει παρὰ τοῖς "Ελλησι φιλανθρωπίᾳ μείζων
ἢ παρὰ παντὶ ἑτέρῳ λαῖς· ως δὲ τῶν ἐλληνίδων πόλεων προεξῆρχον
κατὰ τὴν παιδείαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν αἱ Ἀθηναῖ, οὗτω καὶ τῶν ἄλλων
Ἐλλήνων ἡμερώτεροι καὶ φιλανθρωπότεροι ἀπεδείχθησαν οἱ Ἀθηναῖοι·
μόνον ἐν Ἀθηναῖς ἀνηγέρθη ὑπὸ Ἀθηναίων βωμὸς ἐλέου. Περὶ τούτου
γράφει ὁ Κοραῆς καὶ που τῶν εἰς τὸν Πλούταρχον ὑπομνημάτων. «Σημεῖοῦ,
ὅτι δις δι' Εὐριπίδην ἐλέου ἔτυχον Ἀθηναῖοι· συλλογίζου ἐντεῦθεν, ὃ
νέε, ἡλίκην ἡ παιδεία φέρει τὴν ὅνησιν καὶ τοῖς ἔχουσι καὶ τοῖς τῶν
ἔχόντων οὐ μόνον πολίταις καὶ συγγόνοις, ἀλλ' ὃ καὶ μᾶλλον ἀν τις
θαυμάσειε, καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀπογόνοις· καὶ ἡμεῖς γάρ εἰ ἐπὶ ξένης ἀλώ-
μενοι τανῦν "Ἐλληνες, εἴ τις αἰκτεῖς καὶ κηδεμονία παρὰ τὸν ἀλλογενῶν
ἐπικουφίζει· τὰς ἡμετέρας ἀτυχίας, τοῖς προγόνοις εἰδέναι χάριν ὀφείλο-
μενοι». Ἀνευ τῆς χειραγώγιας τῆς φιλοσοφίας ἀδύνατος ἡ τῆς γλώσσης
ἀναμόρφωσις· εἰς τὴν παράδοσιν ν.αὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἐλληνικῆς
γλώσσης καὶ τῶν κοινῶν γραμμάτων δέον ἀντὶ τῆς παλαιᾶς μεθόδου ν.α.
ἀντικαταστῆ μέθοδος φιλοσοφική· ἀνευ τοῦ λύχνου τῆς φιλοσοφίας ἀδύ-
νατος ἡ προκοπή. Οἱ μόνοι τὰ καλὰ γραμματικὰ μαθόντες καὶ τῆς
φιλοσοφίας καταφρονοῦντες ἐτυμολογοῦσι τὸ μὲν πέτρα παρὰ τὸ πέ-
τεσθαι· ῥαδίως, τὸ δὲ λίθος παρὰ τὸ λίαν θέειν! πάντες δ'
οὗτοι οὐδὲν διαφέρουσιν ἀνθρώπων, οἵτινες, καὶ μετὰ τὴν εὔρεσιν τῆς
ἀρτοποιητικῆς, τρώγουσι βχλάνους, καὶ μετὰ τὴν ἐπεξεργασίαν λίου καὶ
ἔριου, περιέρχονται φοροῦντες ἀκατέργαστα δέρματα ζῷων ἀλόγων, καὶ
ἐντὸς πόλεων διατρίβοντες, ἡ κρύπτονται ἐν ταῖς ὅπαῖς τῆς γῆς θηρίων
δίκην ἢ διάγουσι τὸν βίον ἐν ἀμάξαις ως Σκύθαι, καὶ ἐγώπιον ἄλλων
ἔθνων διδασκομένων τὴν τέχνην τοῦ λαλεῖν καὶ τοῦ γράφειν, αὐτοὶ ψελ-
λίζουσι γλῶσσαν βάρβαρον. «Οἵς δὲ σκοπὸς πρόκειται τὸ τὴν 'Ἐλλάδα
ἐπὶ τὸ φιλοσοφεῖν ἐν ἀπασι προτρέψασθαι (παρατηρεῖ αὐτὸς οὗτος ὁ Κο-
ραῆς ἐν ταῖς σημειώσεσιν εἰς τὸν Πλούταρχον) τοῦτο λελέχθω καὶ ως
γραμματικὴ ἀπόδεξαις πεπιστεύθω, ὅτι δίχα φιλοσοφίας οὐκ ἔστι καλῶς
ἐλληνίζειν, ὃςπερ οὐδὲ καλῶς ζῆν, οὐδὲν δὲλας ἐν οὐδενὶ τῶν δεόντων
κατορθοῦν». Ὁ μετ' ἐπιστασίας διεξερχόμενος τὰς πολυχρήμονες μαρτυ-
ρίας Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους καὶ ἄλλων ἀρχαίων φιλοσόφων, δι' ὃν ὁ
Κοραῆς ἔκδικη γίγνεται τοὺς Αὐτοσχεδίους Στοχασμοὺς καὶ ἐνεπέδωσε τὰς ἑαυ-
τοῦ θεωρίας, προσαποδεῖξας, ὅτι αἱ πλεῖσται καὶ κάλλισται τῶν ὅψεων
τοῦ εὑρισκόν πολιτισμοῦ εἶναι εὐρήματα τῆς πάλαι ἐλληνικῆς δια-
γοίας, πρῶτον μὲν θάση συμπεράγῃ, ὅτι τὰ ἐν τῇ πειθαρέψῃ Εὐρώπη

παρατηρούμενα νῦν ἀγαθὰ ἢ διαφόρηδην ἐδιδάχθησαν παρὰ τῶν ἡμετέρων προγόνων ἢ εἶναι τῶν διαφόρηδην δεδιδαγμένων ἀναγκαῖα συμπεράσματα· εἴτα δὲ διαπορούμενος θὰ ἐρωτήσῃ, διὰ τί λοιπὸν οἱ μὲν ἀλλογενεῖς ἡρύσαντο ἀπ' ἔκεινων τηλικαύτην ὥφελειαν, ἐξ ἡμῶν δὲ οἱ πλεῖστοι οὐδὲ ἤκουσαν πώποτε ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐφιλεπόνησαν αὐτὰ πρώτιστα καὶ μάλιστα γάριν τῶν συγγρόνων καὶ τῶν ἀπογόνων; Ἡ ἀπόκρισις εἶγαι κατὰ Κοραῆν εὐχερεστάτη· οἱ μὲν ἀλλογενεῖς, μεθερμηνεύσαντες εἰς τὰς κοινῶς λαλουμένας γλωσσας ἕκαστος τοῦ ίδιου ἔθνους ἐμελέτησαν, μετὰ δὲ τῆς μελέτης καὶ τρέζησαν καὶ ἐπλάτυγαν αὐτά· παρ' ἡμῖν τούναντίον οἱ μὲν ἀπαιδεύτοις οὐδεμίαν ἔχουσι τούτων εἰδῆσιν, ὡς γεγραμμένων ἐν γλώσσῃ αὐτοῖς ἀκαταγοήτῳ, οἱ δὲ διδάσκοντες ταῦτα καὶ διδασκόμενοι διδάσκαλοι καὶ μαθηταὶ αχρόντων ἔτερον ἐξ αὐτῶν ἔως τῆς σήμερον οὐδένα συγχρόμεσαν ἢ πεπατημένας λέξεις καὶ φράσεις, ἵνα ἀφιλοσόφως κακοτεχνῶσι μακάρεσσιν θεματογραφίας. Ἐκ τῆς διαδόσεως τῆς φιλοσοφίας καὶ ὁ καὶ οὐκέτι οὐκέτι θὰ ἀποβάλῃ τὰς προληψεις καὶ καταστῇ τοσοῦτον σοφὸς, ὃσον τούλαγχιστον συγχωρεῖ ἡ κοινωνικὴ αὐτοῦ θέσις. "Ο, τι διακρίνει τὰ φωτισμένα ἔθνη ἀπὸ τῶν βαρβάρων, εἶναι (ἐπιλέγει ὁ Κοραῆς) οὐχὶ τοσοῦτον τῶν πεπαιδευμένων τὸ πλῆθος παρ' ἔκείνοις καὶ ἡ δἰλιγότητος παρὰ τούτοις, ὃσον αἱ ὄρθαι ἢ κακαι ὁρίξαι τοῦ ἀπαιδεύτου ὄγκου. "Οσον καὶ ἀν σοφισθῆ τὸ ἔθνος, οὔτε δυνατὸν ὑπάρχει, οὔτε εἰς τὴν πολιτεικὴν κοινωνίαν συμφέρει νὰ ἔγαται διπαντα αὐτοῦ τὰ μέλη σοφά· ἀρκεῖ εἰς τὸν λαὸν νὰ δοξάζῃ ὄρθαι, οὐδένα διτίων λόγον, διὰ τί ἡ δόξα αὐτοῦ εἶγαι ὄρθη· ἀρκεῖ εἰς αὐτὸν νὰ διατελῇ, ὡς ἔλεγεν ἡ σοφὴ Διοτίμα πρὸς τὸν φίλον Σωκράτην, ἀνὰ μέσου τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀμιθίας· «ἡ οὐκ ἔσθησαι, ὅτι ἔστι τι μεταξὺ σοφίας καὶ ἀμιθίας; τί τοῦτο; τὸ ὄρθιὸν δοξάζειν καὶ ἀνευ τοῦ ἔχειν λόγον διοῦναι, οὐκ οἶσθι, ἔφη, οὐτε ἐπίστασθαι ἔστιν (ἀλογον γάρ πρᾶγμα πῶς ἀν εἶη ἐπιστήμη;) οὐτε ἀμιθία (τὸ γάρ τοῦ ὄγντος τυγχάνειν πῶς ἀν εἶη ἀμιθία;) ἔστι δὲ δήποτε τοιωτοῦ ἡ ὄρθη ἡ δόξα μεταξὺ φρονήσεως καὶ ἀμιθίας». Εὐφραδέστερον ἀναπτύξει ἀλλαχοῦ ὁ Κοραῆς τὸ αὐτὸν θέμα γράφων ζτι ἡ διάκρισις τοῦ σοφιστοῦ καὶ τοῦ ἀληθεύς φίλου τῆς σοφίας εἶναι δυσχερής· δυσδιάκριτος μὲν ὁ σοφιστής διὰ τὸ πάντοθεν αὐτὸν περικαλύπτων σκότος, δυσδιάκριτος δὲ καὶ τῆς σοφίας ὁ φίλος διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν δρθιαλμῶν τοῦ καὶ οὐ πρὸς τὸ φῶς τῆς φίλοτοφίας. Τὴν ἀναγκαῖαν διάκρισιν κατορθοῖ πρῶτος ὁ τῆς παιδείας πληρυσμός. "Οταν τῶν ἐπιστημῶν τὸ φῶς ἐμβάλῃ καὶ

πολλῶν ἀνεπιστημόνων κεφαλᾶς τὰς δρθάς δόξας, τότε δὴ καὶ ὁ κοινὸς λαὸς, ἐκ μόνης τῆς ἀναγνώσεως, θὰ διακρίνῃ τοὺς ἀληθινοὺς τῆς δόξης αὐτοῦ προνοητὰς ἀπὸ τῶν οὐδὲν ἄλλο ἐπιζητούντων ἢ τὸ ἕδιον συμφέρον. Ἀλλὰ μόνος ὁ πληθυσμὸς δὲν εἶναι ἴχανὸς γὰρ προξενήσῃ τὴν δρθὴν τῶν πραγμάτων κρίσιν εἰς τὸ γένος, ἐὰν μὴ συγχρόνως διορθώσῃ καὶ τὴν παὶδεικὴν ἀνατροφήν. Αἱ δρθαὶ δόξαι, ἀρχετὴ σοφίᾳ τοῦ κοινοῦ λαοῦ, τότε μόνον εἶναι σταθεραὶ, ὅταν κοινωνήσῃ τούτων ἐκ τῆς παιδεικῆς ἥλικίας. Ἡ φιλοσοφία μόνη προβιβάζει καὶ τὴν ἀληθῆ εὐσέβειαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ λαοῦ. Οἱ ἔχθροι τῆς φιλοσοφίας, λέγει, θέλοντες νὰ καταστήσωσιν αὐτὴν μισητὴν ἀπέδειξαν συγώνυμον τῇ ἀσεβείᾳ. Ἡ συκοφαντία, καὶ περ ἔναισχύντου οὔσης τῆς ὑπερβολῆς, δὲν παύεται πρότερον, ἐὰν μὴ φιλοσοφήσῃ αὐτὸς δὲ κοινὸς λαός. Ὁ κοινὸς λαός φιλόσοφος! κραυγάζουσιν οἱ Φαρισαῖοι σείοντες τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων. Ναὶ, ἀγιώτατοι Φαρισαῖοι· δὲ κοινὸς λαός φιλόσοφος, διὸ ἡ Φιλοσοφία εἶναι οὐχὶ ὅτι ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, ἀλλὰ γνῶσις τῶν ἀληθῶς συμφερόντων εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ λαοῦ. Ἐν δὲ ταῖς εἰς Πλούταρχον σημειώσεις γράφει· «Ο μὲν τοῦ φωτὸς καὶ παντὸς ἀγαθοῦ θεὸς Ὁρομάζης ἐποίησεν ἐξ θεῶν, τὸν Εὔγονα, Ἀληθείας, Εὐνομίας, Σοφίας, Πλούτου, τῶν ἐπὶ τοῖς καλοῖς Ἡδέων· ἵσον δὲ τὸν ἀριθμὸν ὡςπερ ἐκείνοις ἀντιτέχουσας ἐποίησεν δὲ τοῦ ζόφου καὶ παντὸς κακοῦ Ἀρειμάνιος. Καὶ ταῦτα μὲν δὲ Πλούταρχος περὶ τῶν παρὰ Πέρσαις θεῶν, μυθικὰ μὲν, ἀποχρώντως δὲ δηλοῦντα τὴν ἀδικοντίγοις δεσμοῖς κατεχομένην ταύτην ἀληθειαν, δτι καὶ παρὰ βαρβάροις ὡς καὶ παρ' Ἑλλησιν, Εὔγονα, Ἀληθεια, Εὐνομία, Σοφία, Πλούτος καὶ ἐπὶ τοῖς καλοῖς Ἡδοναῖ, δὲ μόνη Φιλοσοφία παρέχειν οἵα τε, τῷ ἀγαθῷ θεῷ ἀνατέθειται, ὡςπερ αὖ Καλόνοια, Ψεῦδος, Ἀνομία, Ἀμαθία, Πτωχεία καὶ πτυχτὸς εἶδος· Ἀνία τε καὶ Κακοδαιμονία, τοῦ πονηροῦ δαίμονος εἶναι νεγόμισται. Οἱ ἄρχ φιλοσοφίαν τιμῶντες, μόνοι θεοσεβεῖς, ὡςπερ οἱ ταύτην ἀπελάσαι τῆς Ἑλλάδος σπουδάζοντες σκοτεινοὶ τοῦ σκοτεινοῦ δαίμονος λάτρεις εἰκότως διὸ διομάζοιντο. Εἰ δέ τις τούτων, τῶν, ἢ φησι Πλάτων, ἔτι τὴν ἀνδραποδώδη τρίχα φερόντων ἐπὶ τῆς ψυχῆς, τοὺς ἐπὶ φιλοσοφίαν τὸ ἔλληνικὸν γένος προτρέποντας προπηλακίζειν τολμώη, ἄλλως τε καὶ ἐν οἷς μάλιστα σωφρονεῖν ιεροῖς χώροις ἔχρην, ὑπὸ πονηρῶν δαιμόνων ἀπογεγοημένως ἐκβακχευόμενος, τοῦτον τί τις καλέσας δικαίως διὰ μᾶλλον κακλέσειεν; τί δ' ἂν ἄλλο ἢ δπερ αὐτὸς δ Θεοῦ Σοφία καὶ Λόγος ἐπικαλούμενος εἴρηκε; Βδέλυγμα τῆς ἐργμάσεως ἐστὼς ἐν τόπῳ ἀγίῳ». Ἀλλ' δὲ μέγιστος τῶν ἐπιχειρῶν,

δι' οὗ ἡ Φιλοσοφία ἀποδείκνυται συνώνυμος τῇ φιλοπατρίᾳ, θεοσεβείᾳ καὶ πάσῃ ἄλλῃ ἀρετῇ, εἶναι ἀναντιρρήτως ὁ μακρὸς ἐκεῖνος ἐπίλογος, δην οἷονεὶ κορωνίδα ἐπέθηκεν ὁ Κορχῆς εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου μέρους τῶν Αὐτοσχεδίων Στοχασμῶν, ἐπαινος ἀληθῶς λαμπρὸς καὶ ἀξιος νὰ ἀναγινώσκηται συχνότατα ὑπὸ γονέων, διδασκάλων καὶ παντὸς "Ελληνος.

Καὶ ἐπιστῆμαι καὶ τέχναι αἰσίως τελειοῦνται καὶ ἀγυστίμως μεταδίδονται, δταν χειρογραφῶνται ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας. Τὸ ἀξιωματικό τοῦτο εἰς τὴν Γραμματικὴν προσαρμόσας ὁ Κοραῆς ἐπιχειρεῖ υῦν νὰ προσαρμόσῃ εἰς τὴν 'Ρητορικὴν. Ἡ μὲν Γραμματικὴ εἶναι στοχαστικὴ τοῦ ὁρθῶς, ἡ δὲ 'Ρητορικὴ τοῦ πιθανῶς λέγειν καὶ γράφειν. Κυρίως εἰπεῖν ματαία θὰ ἡλέγχετο ἡ 'Ρητορικὴ, ὅν οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ἀπηλλαγμένοι παθῶν. 'Εγ τοιαύτῃ περιπτώσει ἀκούοντες μόνον ἀναπτυσσομένας λογικῶς τὰς ἥθικὰς ἀληθείας, θὰ ἐδέχοντο καὶ ἕσκουν αὐτὰς χωρὶς δισταγμοῦ· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ πλείους ἀγνοοῦσι τὸ ἀγαθὸν, ἡ τούτου ἀπλῆ ἀναπτυξὶς δλίγον τελεσφορεῖ, ἐὰν μὴ κρατύνηται διὰ τῶν τῆς ρήτορικῆς ὅπλων, ἀτινα, ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας δυθμιζόμενα, δύνανται κατὰ τὸ πρέπον καὶ τὴν χρείαν νὰ διεγείρωσιν ἢ νὰ ἀνακόπτωσι τῶν παθῶν τὴν δρμήν. Τὴν ἀγριότητα τῆς καρδίας ἡμεροῦ ὡς ἔτερος Ὁρφεὺς ὁ φιλόπολις φήτωρ, τὴν δὲ ψυχὴν σφάττουσι διὰ τῆς τοῦ λόγου μαγγανείας ὡς ἔτεραι Σειρῆνες οἱ πονηροὶ δημαγωγοί, οἱ τῆς πατρίδος προδόται, οἱ κόλακες, οἱ συχοφάνται, οἱ τῆς ἀρετῆς ὑποχριταὶ καὶ οἱ γόητες. Περὶ πλέον, ἀν χρήζει καλλωπισμοῦ ὁ λόγος, ὅπως καταστῇ πιθανὸς, δέον νὰ ἔχῃ καὶ δ καλλωπισμὸς οὗτος ὅριόν τι καὶ μέτρον, δύμωιάζων πρὸς εὐπρεπῆ κόσμον γυναικὸς σώφρονος μᾶλλον ἢ πρὸς διαφανεῖς ἐσθῆτας γυναικὸς ἀσέμνου καὶ ἀναιδοῦς. Ἡ ὑπέρβασις τοῦ μέτρου, διαστρέφουσα τὴν κρίσιν τῶν ἀκροωμένων, ἐθίζει αὐτοὺς νὰ προσέχωσιν εἰς τὴν εὐφράδειαν τῆς συμβουλῆς μᾶλλον ἢ εἰς αὐτὴν τὴν συμβουλὴν καὶ νὰ περιπτύσσωνται νεφέλην ἀντὶ "Ηρας κατὰ τὸν μυθολογούμενον Ἱξίονα. Ὁρθὸν δὲ ὅριον καὶ μέτρον χορηγεῖ μόνη ἡ φιλοσοφία, ἡς μέρος ἀνεκήρυξαν τὴν 'Ρητορικὴν δ 'Αριστοτέλης καὶ οἱ ἄλλοι αὐτῆς εύρεται καὶ τελεσιουργοί. Οἱ διαμφισβητοῦντες περὶ τῆς ωφελείας τῆς 'Ρητορικῆς, ἐπαγόμενοι τοὺς ἀνωφελεῖς ἀγῶνας Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος, ποιοῦσι τὸ αὐτὸν ὡς εἰ κατέκριγον Ιατρὸν ἀδυνατοῦντα νὰ σώσῃ τοὺς ἀνηκέστως νοσοῦντας. Ἀληθεύει δημως, δτι ἡ τῶν λόγων τέχνη μικρὸν μὲν ἔχει ῥοπὴν ἐπὶ ἔθνη παραχράζοντα, μεγίστην δὲ ἐπὶ ἔθνη ἀναγεννώμενα. 'Εκεῖνα μὲν δὲν διαφέρουσι σωμάτων γηραλέων, ἀφ' ὧν οὐδεμίᾳ τέχνη

ἀποσοβεῖ τὸν ἀπαρχίητον θάνατον, ταῦτα δὲ αὐξάνονται διὰ τῆς νουθεσίας ὡς τὰ νεογγάρια βρέφη διὰ τῆς τροφῆς. Τοιαύτης δὲ οὔσης καὶ τῆς νῦν, καταστάσεως τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους (ἰέγει ὁ Κοραῆς) θὰ ἐπιταχύνωσι βεβαίως τὴν τούτου αὔξησιν καὶ ἐπίδεσιν οἱ λόγιοι διὰ τῆς φιλοσόφου ρήτορικῆς, ήτις διδάσκει τὸν ἀγνοούντας καὶ τὴν ὕβριν τῶν πρόγονων καὶ τὰ ἀμαρτήματα τοῦ ἐξαρχούσαντα ἐκείνην καὶ τοὺς πόρους, δι' ᾧ διανοτὴν νὰ ἀνακριθεῖται τὴν διάταξιν, καὶ οἶνος πρέπει νὰ θεμελιώνηται εἰς τὴν ἀληθινὴν τοῦ θεοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ θεοῦ. διότι λογικῶν ἀνθρώπων ἀληθινῶν ἀξίας ἀποδείχνυται ἡ ρήτορική, ἐπότου ἀσχοληται περὶ τὴν βελτίωσιν τῶν ηθῶν καὶ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας. 'Υπὸ ταύτην τὴν ἔποψιν διέπρεψεν ὁ φιλόσοφος ἄμα καὶ ρήτωρ Ἰσοκράτης πρῶτος ἀπὸ τῶν ἐριστικῶν καὶ σοφιστικῶν λόγων γωρήσας ἐπὶ τοὺς πολιτεῖς καὶ διηγεῖταις περὶ αὐτὴν τὴν ἐπιστήμην σπουδάσας «τοῦτο τὸ βουλεύεσθαι καὶ λέγειν καὶ πράττειν τὰ συμφέροντα γίνεται τοῖς μαθοῦσι». Καὶ ἡ γλώσσα καθόλου καὶ ἡ ἀληθινὴ ρήτορικὴ ἰδιαιτέρως γιορτοῦσι παραλλήλως τῇ ἀκμῇ ἡ τῇ παρακμῇ τῆς ὑγιούς φιλοσοφίας, τῆς πολιτικῆς χρηστότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας· εἰς τὴν ἔρευναν τῆς 'Ρητορικῆς λ. χ. πρῶτος ἐνέκυψεν ὁ φιλόσοφος Ἐμπεδοκλῆς, ἔσχατος δὲ ἐτεχνογράφησεν αὐτὴν εὑμεθόδως ὁ τῶν φιλοσόφων μέγιστος Ἀριστοτέλης. 'Ο τῆς γραμματικῆς φύορεὺς Μένανδρος ὑπῆρξε σύγχρονος, φίλος καὶ συμμαθητὴς τοῦ τὴν 'Ρητορικὴν φθείραντος Δημητρίου τοῦ Φιλότηρος. Καὶ ὅν δὲ γράνων οἱ τοῦ 'Αλεξάνδρου διάδοχοι ὑπώρυσσοι τῆς 'Ελλαζίδος τὴν ἐλευθερίαν, διέστρεψον οἱ "Ελληνες καὶ τὴν ρήτορικὴν καὶ τὴν γραμματικὴν καὶ τὰ ἥπη αὐτῶν, ἀμιλλώμενοι πότερος νὰ φανῇ τῶν ἀλλων ἐλευθερίας ἀναξιώτερος.

'Ἐκ τῶν τριῶν τῆς 'Ρητορικῆς γενῶν τοῦ μὲν δικανικοῦ ἡ τότε κατάστασις τῆς 'Ελλαζίδος γρείαν εἴχε οὐδεμίαν, τοῦ ἐπιδεικτικοῦ ἦτοι τοῦ ἐγκωμιαστικοῦ οὐχὶ μεγάλην, τοῦ δὲ συμβουλευτικοῦ πλείστην καὶ μεγίστην. Τὸ ἐγκωμιαστικὸν γένος δὲν πρέπει νὰ χριελήται παντάπασιν, ἵνα μὴ κωλύηται ἡ αὔξησις τῶν εὑργετούντων τὸ ἔθνος· ὀσάκις λοιπὸν ὁ ἐγκωμιάζων τηρεῖ τὸ χρυσοῦν μέτρον, ὁ ἐπαιγός καθισταται ἀμαρτιαὶ μὲν πολύτιμος ἀμοιβὴ τῶν εὖ ποιῶντων τὴν πατρίδα, ἅμα δὲ κέντρον φιλοτιμίας τοῖς ἀπολειπομένοις. 'Αλλ' ἐπειδὴ τὸ ἔθνος γρήζει τανῦν παραινέσεων, θεραπευτέον μάλιστα τὸ γένος τὸ παρανετικὸν, διότι, ὡς τὸ πᾶλαι ἐν ταῖς 'Αθηνησιν ἐκκλησίαις δικῆρυξ, οὗτων νῦν αὐτὴ ἡ πατρίς ἐρωτᾷ· «τίς ἀγορεύει βούλεται; τίς ἔγει καὶ φρόνησιν

ίκανήν νὰ διακρίνῃ καὶ ἀγάπην πρὸς ἐμὲ εἰλικρινῆ νὰ συμβουλεύσῃ τὰ κοινῶς εἰς πάντας συμφέροντα;» Πρώτιστον γνώρισμα ἀκραιφνοῦς βήτορος παραγνετικοῦ εἶναι κατὰ Πλάτωνα ἡ εἰδησις τῆς οὐσίας καὶ φύσεως τῶν πραγμάτων. 'Ο προφορικὸς λόγος, ἀπεικόνισμα διν τοῦ ἐνδιαθέτου, γράφεται καὶ λαλεῖται πιθανῶς, ὅταν πρῶτον πιθανὸς διὰ τῆς φιλοσοφίας ἀποδειχθῇ ὁ ἐνδιαθέτος. **Noūs**, ἀτελεῖς ἢ σφαλεράς κεκτημένος ἰδέας τῆς φύσεως καὶ τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων, ἐξ ἀνάγκης κακῶς διασκέπτεται, κακῶς γράφει καὶ λαλεῖ, καὶ διν πάσας ἀπὸ στήθους ἐξέμαθε τὰς βήτορικὰς τέχνας. "Ετερον αὐτοῦ προτέρημα ὄμολογεῖται τὸ ἐλεύθερα φρονεῖν καὶ παρρησίᾳ ἐξαγγέλλειν τὰ ἴδια φρονήματα. Οὐδέποτε δικτυροῦ εὑδοκιμεῖ, ἂν μὴ φαγῶσιν οἱ λόγοι αὐτοῦ ἀληθῆς εἰκὼν ψυχῆς ἐλευθέρας. 'Ο πείθων τοὺς ἄλλους τὰ συμφέρωντα, δέον αὐτὸς πρῶτος νὰ ἔναι περὶ αὐτῶν πεπεισμένος· ὁ βουλόμενος νὰ πυρώσῃ τῶν ἀκροωμένων τὰς ψυχὰς διὰ τῶν φλοιγῶν τοῦ βήτορικοῦ λόγου δέον πρῶτος νὰ ἀνάψῃ αὐτὰς ἐν τῇ ἴδιᾳ ψυχῇ. 'Εν ἀγενεῖ ψυχῇ ἀνδραπόδων τοικύτη πύρωσις ἢ οὐδαμῶς τελεσιουργεῖται ἢ ἀμα καὶ ἀνάπτεται καὶ μαραίνεται δίκην ἀχύρων. 'Ο δὲ κεκτημένος φρονήματα ἐλευθερίας ἀκατάπληκτα οὔτε ψεύδεται, οὔτε κολακεύει, οὔτε συκοφαντεῖ, ἀλλὰ θρήνούντως συμβουλεύει τὰ εἰκότα, ἀποβλέπων οὐχὶ εἰς τὸν ψόγον τῶν ἀχρείων οὐδὲ εἰς τὸν ἔπαιγον τῶν ἀπαιδεύτων τῆς συγχρόγου γενεᾶς, ἀλλ' εἰς τὴν ἀδέκαστον κρίσιν τῶν ἔπαιγόνων. Τρίτον τοῦ βήτορος προσὸν εἶναι ἡ σαφήνεια, ἡς ἀγενος οὔτε διδάσκει, οὔτε πείθει. 'Απιθανώτατος οὐδὲ ἦτο ὁ Δημοσθένης ἀν ἀνεμίγνυεν ἀττικὴν καὶ αἰολικὴν ἢ ἐτέραν τοῖς 'Αθηναῖοις ἀσαφῇ διάλεκτον· ὡς δὲ ἐκεῖνος ἔγραφε τὴν ἀττικὴν χάριν 'Αττικῶν, οὕτω καὶ οἱ "Ἐλληνες δέον νὰ γράφωσιν ἐλληνιστὶ χάριν" Ελλήνων, διότι οὐδὲν δυσχερής ὑπάρχει ἡ βήτορείς ἐν τῇ μητρικῇ ἐκάστου διελέκτῳ, πολλῷ δυσχερεστέρα ἀπεβαίνει τοῖς γράφουσιν ἐν ἀλλῇ διελέκτῳ ἢ ἐν ἥ ἔμαθον γὰ σκέπτωνται καὶ διαλέγωνται παιδιόθεν. 'Η τέως ἀφιλέσσοφος βήτορικὴ εἶχε κατερθώση νὰ γράφωνται καὶ τὰ βήτορικὰ προγυμνάσματα ὡς τὰ γραμματικὰ θέματα· δὲν ἀπεδειχθῆσαν ὅμως ἐκεῖνα καὶ πράγματι διδασκαλικά, διότι δὲν συνετάσσοντο ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ, ἥτις εἶναι ἡ γλώσσα τῆς μεγίστης τοῦ ἔθνους μερίδος. "Αν αὖτη ὑπάρχει ἔτι ἀκανόνιστος, δι' αὐτὸ τοῦτο διφείλει νὰ λαλῇ καὶ γράφῃ αὐτὴν ὁ βήτωρ διπως τελειώσῃ διὰ μὲν τῆς βήτορικῆς τὴν γλώσσαν, διὰ δὲ τῆς γλώσσης τὴν βήτορικὴν καὶ δι' ἀμφοτέρων τὴν εὐδαιμονίαν καὶ εὔχλειαν τοῦ ἔθνους. 'Αλλ' ἐν τῇ χρήσει τῆς κοινῆς γλώσσης δὲν ἀρκεῖ μόνη ἡ

σαφήνεια. Ός ό καλὸς στίχος, κατὰ τὸν σοφὸν Γαλάτην, πρέπει καὶ ὁ
ρητορικὸς λόγος νὰ δμωιάζῃ πρὸς ἀκίβδηλον χρυσὸν, δωκιμαζόμενον ἐκ
τοῦ βάρους, τῆς καθαρότητος καὶ τοῦ ἥγου. Ἐκεῖνο μὲν εἶναι ἡ ὕλη,
ταῦτα δὲ τὸ εἶδος τῶν λεγομένων. Τὸ μὲν βάρος στρέφεται περὶ τὰ
νοήματα, ὅτινα δέον νὰ ἔναι αἴσιόλογα· ἡ καθαρότης περὶ τὰ ὄντα-
ματα ἦτοι τὰς λέξεις, αἵτινες δέον νὰ ἔναι οἰκεῖαι καὶ ἀρμόζουσαι εἰς
τὰ νοήματα καὶ δὴ πολιτεῖχαι ἦτοι γνωσταὶ τοῖς πολίταις κατὰ Διο-
νύσιον τὸν 'Αλικαρνασσάν καὶ τὸν 'Ισοκράτην· ὁ δὲ ἥγος περὶ τοιχύ-
την τινὰ τῶν λέξεων τάξιν, ἥτις καὶ ἡδονὴν μείζονα νὰ ἐμποιῇ τῇ
ἀκοῇ καὶ σφρόδροτερον νὰ ἐξεγείρῃ τὴν ψυχήν. Ἐν τῇ καθιωμαλημένῃ
μάλιστα, ἥτις, πτωχὴ σύστα, δανείζεται ἐκ τῆς ἀρχαίας λέξεις οὐγῇ τοῖς
πᾶσι καταληπτάς, ἡ ἔντεχνος τῶν λέξεων θέσις μέγα συμβάλλεται εἰς
τὴν τοῦ λόγου σαφήνειαν. Τῶν δοκίμων συγγραφέων καὶ ποιητῶν οὐκ
δλίγοις ἔχωμεν θῆσαν ἐπὶ σκηνῆς ὡς χρησάμενοι κατὰ κόρον ταῖς αὐταῖς
φράσεσιν ἡ λέξεσιν ἡ καὶ στοιχείοις. "Ἄν δὲ εἰς τοιαῦτα λάλη περιέ-
πεσον ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς ἐν γλώσσαις ἀπηκριβωμέναις καὶ τελειο-
τάταις, σφόδρα πλανῶνται οἱ διὰ τὴν ἀτέλειαν τῆς κοινῆς γλώσσης
προτιμῶντες νὰ γράφωσι τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, ἥτις πρὸ αἰώνων ἐ-
παύσατο λαλουμένη, καὶ ἐν ᾧ, ἔτι καὶ ὅπότε ἐλαλεῖτο, τοσοῦτον εὐχ-
ρισμοὶ ὑπῆρχον οἱ γράφοντες καλῶς. Οἱ γρηστοὶ ἀνθρωποι φαντάζονται,
ὅτι τὸ γράφειν ἑλληνιστὶ συγίσταται εἰς τὸ συντάσσειν τὰ μὲν ῥήματα
καὶ τὰς προθέσεις ταῖς αὐταῖς διοματικαῖς πτώσεσιν, αἵς συγέτασσον
αὐτὰς οἱ ἀρχαῖοι, τὰ δὲ λοιπὰ μέρη τοῦ λόγου κατὰ τοὺς κανόνας τῆς
γραμματικῆς· τοῦτο δὲ μόνον ὑπολαμβάνουσιν ὅρθὸν καὶ ἀσόλοικον, οὗτοι
δὲν ἀθετεῖ τοὺς κανόνας ἔκείνους· οὐδέποτε ὅμιλος ἐφρόντισαν περὶ τοῦ
λεκτικοῦ μέρους τῆς γλώσσης ἦτοι τῆς τῶν διοράτων ἐκλογῆς καὶ τῆς
εὐαρμόστου τούτων συνθέσεως. Ἡμεῖς τούγαντίον, ἀρκούμενοι εἰς τὴν
τῶν ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων κατάληψιν, ὡς ἀναγκαίαν πρὸς
τὴν διόρθωσιν τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης, ἀς παραχωρῶμεν τοῖς μὲν
φίλοις τοῦ μακαρονισμοῦ νὰ συγκλωθωσι τὰ ἀσύγκλωστα, τοῖς δὲ φίλοις
τῆς ματαιοποίις τὴν δέξιαν τοῦ συγγράφειν λόγους καὶ ποιεῖν στίχους,
οὓς ἀναγινώσκων τις τῶν πάλαι σοφῶν θὰ ἀνεφώνει «δότε μοι λεκάνην».
"Ἄς ἐγκύπτωμεν δὲ ἔλη ψυχῆς εἰς τὴν μετὰ λόγου διόρθωσιν τῆς κοι-
νῆς γλώσσης, ἡς ἡ τελείωσις ἐξήρτηται ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς τῶν νοημά-
των, ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς τῶν διοράτων καὶ ἀπὸ τῆς ἔντεχνου αὐτῶν συ-
θέσεως καὶ συμπλοκῆς.

“Οταν τὸ πραγματικὸν τῆς συμβουλῆς ἔχῃ τὸ βάρος τοῦ γρυποῦ, ὅταν δηλαδὴ ἦναι τοσούτον ἀξιόλογον, ὥστε γὰρ ἐπιδιώκει τοῦ ἔθνους τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν εὔκλειαν, ἐπιλεπτεῖ τὸ λεκτικὸν ἦτοι τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν πρέπουσα συνθήκη τῶν λέξεων. Καὶ τὴν μὲν ἐκλογὴν ἔχει τοῖς τοῖς πλείστοις τῆς ἀρχαίας γλώσσης. Ἡ ἀρχαία αὕτη γέμει συνωνύμων, ἐξ ὧν ἀλλα μὲν συζυγούνται ἐν τῇ κοινῇ, ἀλλα δὲ δι’ ἑλλειψιν λεξικοῦ ὑπάρχουσι τοῖς πλείστοις ἀγνωστα, ἀλλα δὲ ἀγενούσις εἰσάγονται εἰς τὴν κοινήν, διόταν τάξισιν οὕτω πως, ὥστε γὰρ ἔρμηνεύωνται ὑπὸ τῶν ἐγγὺς λέξεων, ἀγενούσις μαχεῖται δικριτούς μακρονισμῶν, τοῖς ἀπαιδεύτοις ἀκατάληπτον, τοῖς δὲ πεπαθευμένοις ἀηδῆ. Καὶ ιδιώταις καὶ γαριετέροις ἀρέσκει ὁ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γραμματῶν μεμιγμένος λόγος, οἵος ὁ τοῦ Ἰσοκράτους καὶ τοῦ Πλάτωνος, ἀποφεύγων ἀκατέρων τὰς ὑπερβολὰς καὶ τηρῶν τὸ μέτρον. Ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκλογῆς μείζονα δύναμιν ἔχει τὴν σύνθεσις, ἥτις ἔντεχνος μὲν σύστα, ισχύει γὰρ καλύψη καὶ τῷ εὐτελῶν νοημάτων καὶ τῷ λέξεων τὴν ἀμφορίαν, ἀτεχνος δὲ δικιμένουσα, ἀμαυροῦ καὶ τῷ ἀξιολόγῳ νοημάτων καὶ τῷ καταλλήλῳ τούτοις λέξεων τὴν καλλονήν. Ως ἡ Ἀθηνᾶ διὰ τῆς μαγικῆς φύσεως ἐποίει τὸν Ὀδυσσέα, δηντα τὸν αὐτὸν, γὰρ φαίνηται ὅτε μὲν ρύστας καὶ μικρὸς καὶ αἰσχρὸς καὶ γέρων ἐπαίτης, ὅτε δὲ μέγας καὶ παχὺς καὶ εὔμορφος καὶ τὴν ἔψιν γεαρὸς, οὕτω καὶ ἡ σύνθεσις, ἡτὰ αὐτὰ λαρυγγούσα δύναματα, τοτὲ μὲν ἀμφράκα καὶ πτωγὰ καὶ ταπεινὰ ποιεῖ φαίνεσθαι τὰ νοήματα, τοτὲ δὲ ὑψηλὰ καὶ πλούσια καὶ ἀδρὰ καὶ καλά». Ἐγ τούτῳ δὲ μάλιστα διαφέρει ποιητὴς ποιητοῦ καὶ φήτορος φήτωρ «τῷ συντιθέναι δεξιῶς τὰ δύναματα». Ἀληθεύει μὲν, ὅτι, καθάπερ οὕτε εἰς τὴν ὅρασιν εἶναι ἀδιάφορος πᾶσα μῆτις γρωμάτων, οὕτε εἰς τὴν γεῦσιν πᾶσα σύγκρασις χυμῶν, οὕτω καὶ ἄλλη μὲν σύνθεσις λέξεων ἀρέσκει, καὶ ἄλλη ἀπαρέσκει τῇ ἀκοῇ. Καὶ τὴν σύνθεσις δημιους καὶ ὅλη τὴν ῥήτορικὴν τέχνην, ὅπως ἐμμένη ἐντὸς τῶν ὅρων τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος, δέον γὰρ γειραγωγῆται ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας, τοσαύτην μόνον ἡδονὴν τῷ ἀκροατῇ ἐμποιοῦσα, διση ἀρκεῖ δῆστε γὰρ στέρεται τοὺς εἰς ὀφέλειαν αὐτοῦ ἀποβλέποντας λόγους καὶ καταστῆ, οὕτως εἰπεῖν, δι’ ἀπάτης εὐδαίμων.

Ἐγ τῷ τρίτῳ μέρει τῶν Λύτοσχεδίων Στοχασμῶν, ὑποδειγμένοις ὁ Κοραῆς τὴν ἀνάγκην τῆς συναγωγῆς καὶ τῆς εἰς Λεξικὸν καταχωρίσεως τῶν λέξεων τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης, τὸν τρόπον τῆς καλλιεργίας καὶ τελειώσεως αὐτῆς καὶ τὴν ὀφέλειαν, ἥτις πρὸς

ἐκράθησιν καὶ κατανόησιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς θὲ προήρχετο ἐκ τῆς ἀδιαλείπτου παραθέσεως τῶν δύο γλωτσῶν· ἐπάγεται δὲ πολλὰ παραδείγματα, ἀφ' οὗ πλείονα κατεχώρισεν ἐν ταῖς σημειώσεσι τῶν ἐκδεδομένων ὑπ' αὐτοῦ συγγραφέων. Πρωτιμακόμενος δῆμος δυσφορεῖ ἐπὶ ταῖς ἀναισχύντοις λοιδορίαις, διὸ διάγω ἔμπροσθεν εἴχεν ἐξηκοντίση κατὰ τοῦ ἔθνους δὲ γερμανὸς περιηγητὴς Βαρθόλομος, στηριχθεὶς εἰς τὴν πολυθρύλητον «Ἀντιφώνησιν» μισθόγων καὶ μισοσόφων Ἑλλήνων, οἵτινες, πᾶσαν βδελυσσόμενοι κατιστομέναι, ἐξήγγειλαν ἀρὰς κατὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς μεθόδου τῆς τῶν γραμμάτων διδασκαλίας, ἀντεχόμενοι τῶν σύτε φιλοσόφων, σύτε ἀνυσήμων παλαιῶν μεθόδων. Οἱ φίλαυτοι ἄνθρωποι, πογοῦντες τοὺς δρθαλμοὺς ἐκ τοῦ βαθμηδὸν ἀνατέλλοντος τῆς παιδείας φωτὸς, φοβοῦμενοι δὲ μὴ φωραθῶσιν αὐτοὶ διστοφοι καὶ ἀπολέσωσι δύναμιν καὶ τιμὴν, συνίστων τὰ λεγόμενα καλὰ γραμματικὰ, φαυλίζοντες ως δημεγέρτας, ἀθέους καὶ φθορέας τῆς Ἑλλάδος τοὺς ἡσύχους διαδοὺς τῆς φιλοσοφίας, ἣν φιλοξοφίαν ἔκάλουν ἐπὶ τὸ σκωπτικώτερον. Οἱ τῆς παιδείας τοῦ γένους ἔχθροι ἀνήκουσι, κατὰ Κοραῆν, εἰς δύο τάξεις· οἱ μὲν φρονοῦσιν εἰλικρινῶς μὲν, ἀλλ' ἐσφαλμένως, ὅτι ἡ φιλοσοφία καθίσταται βλαβερά, οἱ δὲ ὑφορῶνται καὶ μισοῦσιν αὐτὴν διὰ φύσιον μὴ ἀποκαλύψῃ τὴν οὐτιδανότητα αὐτῶν, τιμωρέντες τέως ως φιλοστήρων τοῦ ἔθνους. Καὶ ἔκείνους μὲν διδάσκει μετὰ πραότητος, τούτων δὲ ἀσυμπαθῶς ἐλέγχει τὴν ὑπόκρισιν, ἐπιλέγων, ὅτι ἀδικον θὰ ἦσο ἀνέβραδυπόρει τὸ ἔθνος δῆλον ἐν τῇ ἐπιδόσει χάριν τινῶν πλανωμένων ἢ πλανώντων καὶ ἀνέστερεῖτο ἡ Ἑλλὰς τὴν ἀληθινὴν παιδείαν, ἥτοι τὴν παράδοσιν τῶν ἐπιστημῶν, ως αὗται ταγῶν διδάσκονται ἐν τῇ σοφῇ Εὐρώπῃ, ὅπως θεοποιῶνται διάγοι τινὲς ἐπαγγελλόμενοι τοὺς ποδηγέτας τοῦ ἔθνους. Τοὺς σπουδάζοντας νὰ καταδεῖξωσιν, ὅτι βλαβής πρόδεινοι γίνονται αἱ τὰ πεφωτισμένα ἔθνη διοξαζούσαι ἐπιστήμαι, δρεῖτε τὸ γένος νὰ ὑπολαμβάνῃ ἔχθροὺς, τὰς δὲ τούτων μωρῷλόγους κατὰ τῆς φιλοσοφίας διατριβὰς βλασφημίαν εἰς τὸν Θεόν, τὸν πηγὴν ὅντα πάσης σοφίας. Τὰ λεγόμενα καλὰ γραμματικὰ τῶν κακοδαιμόνων καὶ ἀγραμμάτων ἀντιφιλοσόφων οὐδὲν ἔτερον εἴναι ἢ αὐτὰ ἔκεινα, ἀπερ τὸ γένος ἐδιδάσκετο ἀπὸ τῆς δουλώσεις αὐτοῦ ἔως τῆς σήμερον καὶ ᾧ ἔνεκεν διετέλεσεν ἐν βαρβαρότητι ἐπονειδίστι· εἴναι αὐτὰ ἔκεινα, ἃτινα ὅπως μάθη διεκρίσεις "Ἑλλην ἐδαπάνα τὸν πλεῖστον τῆς νεότητος χρόνον, διατελῶν τοῦ λοιποῦ ἐν ἀγνοίᾳ πάσης βιωφελοῦς μαθήσεως· εἴναι αὐτὰ ἔκεινα, εἰς ἀ τὸ γένος δρεῖτε καὶ τὴν δούλωσιν καὶ τὰς ἐκ τῆς δουλώσεως

πολυχρονίους συμφεράς καὶ δι' ἂν ἡγαγάκτησαν πολλοὶ ἐκλιπόντες τὴν πατρίδαν οὐδὲ διέγωσαν ὡς θυγάτιες ἐν τῇ ἀλλοῖσπερῃ, διότι δὲν εὔρισκον ἔτι ἐν ‘Ελλάδι: ὅτι τὸ πᾶλαι διέστελλε τῶν ἄλλων ἐθνῶν ὡς ἐξαίρετον ἔθνος τοὺς “Ἐλλήνας”. εἶναι αὐτὰς ἐκεῖνας τελευταῖον, δι' ἂν ὁ ἀνόητος ὅγλος ἐδιόξει λόγει καὶ σαφολογιωτάτους ἀπεκάλει ταλαιπώρους ἄνδρας, οἵτινες διέκαντον τῷ ποιητᾷ καὶ νὰ μὴ φωραθῆται συγγράψας ὅτι οὐδέποτε ἐνόηταν οὔτε γραμματικὴ τί ἐστιν, οὔτε λογική. Οὐδὲ αὐτὴ τοῦ Θεοῦ ἡ παντοδύναμία λεγόμενης νὰ ποιήσῃ αὐτὰς γραμματικὰ ἔνευ αὐλαῖν φιλοτοφικῶν. **Ο** τὰς γραμματικὰ μέρος τῆς φιλοσοφίας ἀναγρύζεις Πλάτων εἰπεν «**Χ**ριστοφία ἐξεῖ, αὐτὸν δὲ ὁ ἔγχων μισθολόγος ἐστίν». Οἱ μὲν τὰς γραμματικὰ ψέγοντες, τὴν δὲ φιλοσοφίαν ἐπανιστάντες τοιοῦτόν τι πράττουσιν, ὡς εἰ ἐκάλουν τὴν μὲν συζήτησίν την ἔργον θεάρεστον, τὴν δὲ ἀρετὴν γέννημα διαβόλου.

Μετὰ τὸ προσίμιον ἐπικνέρχεται ὁ Κοραῆς εἰς τὴν διάπλασιν τῆς γλώσσης, λαμπρὰς σκέψεις παρεγείρων καὶ περὶ τῆς διαπλάσεως τοῦ ἔθνους. Πρὸς ἐκράτησιν τῶν ὕντων αὐλαῖν γραμματικῶν χρεία ὑπάρχει αὐλαῖς γραμματικῆς, περὶ τῆς λόγος ἐγένετο ἀλλοθι, καλοῦ λεξικοῦ, τῆς παραθέσεως τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς πρὸς τὴν ακθωμαλημένην καὶ τῆς παραδόσεως τῆς λατινικῆς. Εἰς τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ συγγραφέων τὴν ακαληψιν δὲν ἀρκεῖ ἡ τῶν περιέσθων καὶ τῶν φράσεων ἀνάλυσις κατὰ τοὺς τέως ἐν τοῖς σχολείοις συγκρίεταις αντίτιτοι, ἀλλὰ προσαπατοῦνται πλεῖσται ἀλλαι γνώσεις, οἷς μάνη ἡ φιλοσοφία καὶ νὰ ὑποδείξῃ δύναται καὶ νὰ τελειώσῃ. Τῶν γνώσεων δὲ τούτων πρωτίστη ὁμολογεῖται ἡ τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης ἀκριβεστέρα μελέτη, χρήζουσα λεξικοῦ ἐπιτηδείου, ἐλλείποντος ταχύν, αὐτὸν διον τὰ γνωστὰ τῆς αὐτὸν ἡμᾶς γλώσσης λεξικὰ σύτε τὰς λέξεις ἀπάσας συμπεριλαμβάνουσιν, οὔτε τὰς φράσεις. Τοιοῦτο λεξικὸν οὐδὲ ἦτο ἔργον καὶ γρόνου μακροῦ καὶ πόνου πολλοῦ καὶ λογίων πολυαριθμῶν· οἱ δὲ μέλλοντες λεξικογράφοι δέοντες νὰ ἥγαινεις καὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἐξ τῆς ἡγεμονίας την λαλουμένη προέκυψε, καὶ τῆς λατινικῆς διὰ τὴν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν συγγένειαν, καὶ δὴ καὶ τῆς γαλλικῆς διὰ τε τὰς ἐν αὐτῇ ἀποτεθησαρισμένας Ἑλληνικὰς καὶ λατινικὰς λέξεις καὶ διὰ τὸ γαλλιστὶ συντεταγμένον παράδειγμα καλοῦ λεξικοῦ, τοῦ τῆς Γαλλικῆς Ἀναθημάτων. Πηγαὶ δὲ, ἐξ ὧν οὐδὲ ἡρύωντο τὴν Ὕλην, ὑποδεικνύονται αἱ ἐξηγήσεις πρώτη οὐδὲ ἦτο τὸ σύνολον τῶν λέξεων ἀπάντων τῶν τέως

ἐκδιθέντων λεξικῶν Δουκαγγίου, Μεύρσου, Σίμωνος Πορτίου, Βλάχου,
Σομαυέρα, Βιγέλου, Βεντότη κλ. Δευτέρα δὲ θὰ ἡτο ἡ πολύβιβλος βυ-
ζαντινὴ ἱστορία, ἡς ἡ ἀνάγνωσις δῆμυνηρὰ μὲν καθίσταται τοῖς ἔχέφρο-
σιν, ώς ἀπεικονίζουσα τὰς τῶν γραικορωματίων αὐτοκρατόρων μωρίας,
αἵτινες ὥθησαν τὸ ἔθνος εἰς τὴν δουλείαν, λυσιτελεστάτη δὲ θὰ ἀπέ-
βαινεν ἐκ τῆς συγαγωγῆς μυρίων ἐν αὐτῇ λέξεων, ὡν ἡ ἄγνοια πολ-
λάκις ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ προσφεύγωμεν εἰς λέξεις ἀνοικείους τοῖς λε-
γομένοις πράγμασι. **Τρίτη** πηγὴ προτείνεται τὸ σύνολον τῶν ἐν τῇ
κοινῇ γλώσσῃ γραφέντων ἀπὸ τοῦ 1453 ἕως τῆς σήμερον ἀλλ' ἐν-
ταῦθα ἀπαιτεῖται χρίσις καὶ διάκρισις. Ἐκ μὲν τῶν γραφέντων ἕως με-
σούσης τῆς προτέρας ἑκατονταετηρίδος πλείστας ἀπανθίζει τις ῥᾳδίως
καὶ λέξεις καὶ φράσεις γυησίας τῆς κοινῆς γλώσσης. ἐκ τοῦ μέσου δὲ
ἐκείνου ἕως τῆς σήμερον, πολλοὶ τῶν συγγραψάντων ἐν εἰλικρινεῖ μὲν
τῇ προθέσει, οὐχὶ δὲ καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης χρίσεως βουλευθέντες
νὰ διορθώσωσι τὴν γλώσσαν, ἐπλασαν μακαρογισμὸν τοσούτῳ ἀηδέστερον,
ὅσῳ ποικιλώτερον ἔνεκεν τῆς διαφωνίας τῶν γραψάντων. Ἐκ τοιούτων
μακαρογιστῶν συγγραφέων καὶ μάλιστα τῶν μεταφραστῶν δέον νὰ συλ-
λέγωνται αἱ λέξεις καὶ αἱ φράσεις μετὰ μείζονος προσοχῆς. Ὁσάκις
ἐν τῇ κοινῇ ἐλλείπουσι λέξεις, διότι ἄγνωστοι ὑπάρχουσιν αἱ ταύταις
ἀντιστοιχούσαι ἴδεαι, δ συγγράφων ἢ δ μεταφράζων δρεῖται νὰ προσ-
τρέχῃ μὲν εἰς τὴν ἀρχαίαν, ἐκ δὲ τῶν πολλῶν συνωνύμων λέξεων νὰ
προτιμᾷ τὴν οὖσαν μᾶλλον ἀρμοδίαν ὅπως διδάξῃ τὸν ἀναγινώσκοντα ἢ
παρορμήσῃ αὐτὸν εἰς ἔρευναν, δι' ἡς γὰ μαντεύσῃ τὸ λεγόμενον ἀφ' ἐ-
αυτοῦ. **Τετάρτη** πηγὴ προτίθεται ἡ παλαιὰ καὶ ἡ νέα Διαθήκη, ὡν ἡ
συχνὴ ἀνάγνωσις μεγίστην ἔσχε ῥοπὴν ἐπὶ τὴν κοινῶς λαλουμένην καὶ
οίονει ἔβαψεν αὐτὴν. ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν δέον νὰ ἀπανθίζωνται φράσεις
σώζουσαι ἀναλογίαν τινὰ πρὸς τὰς τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς καθωμιλημέ-
νης ἐλληνικῆς, νὰ ἀπορρίπτωνται δὲ οἱ κατὰ κόρον ἐν ἀμφοτέραις ἀ-
παντῶντες ἔβραϊσμοι.

Εἰπὼν δ Κοραῆς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, δτι οἱ συνθέται τοῦ κοινοῦ
λεξικοῦ δέον νὰ ἦναι εἰδήμονες τῆς ἀρχαίας, ἔρχεται νὰ δηλώσῃ ὅποιαν
τινὰ εἶδησιν νοεῖ. Ἡ μὲν κοινὴ γλώσσα ἀφίσταται πολὺ τῆς ἀρχαίας,
ἀλλ' ἡ ἀπόστασις δὲν εἶναι τοσαύτη, δσην θὰ ἐφαντάζετο δ τοὺς ἐλληνας
ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς ἀναγινώσκων ἀνευ δλλης προπαρασκευῆς καὶ
βοηθείας παρὰ τὰ καλὰ τῶν ἀντιφιλοσόφων γραμματικά. Ἐν τῇ κοινῇ
γλώσσῃ ἀπαράλλακτοι ἐσώθησαν καὶ φράσεις τῆς ἀρχαίας πάμπολλαι

καὶ μυρίαι λέξεων σημασίαι κύριαι τε καὶ μεταφορικαί· διὰ τῆς μεθόδου ὅμως, καθ' ἥν ἐδιδάσκετο τότε ἡ ἀρχαία, ἦτο ἀδύνατον νὰ κατανοηθῇ ἡ στενὴ ἀμφοτέρων συγγένεια· διὰ ταύτην δὲ τὴν ἀγνοιαν διαράφων τὴν κοινὴν ἡναγκάζετο πολλάκις νὰ ἐπιτηδεύῃ ἀντὶ τῶν χρηστῶν καὶ λέξεις καὶ φράσεις ἀχρήστους ἢ καὶ παντάπασι βαρβάρους. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Κοραῆς, ἐπιχειρεῖ καὶ πάλιν γὰρ ὑποδειξῃ πόσον ἀναγκαῖα ὑπάρχει ἡ τῶν δύο γλωσσῶν παράθεσις εἰς τε τὴν ἀκριβῆ τῆς ἀρχαίας κατάληψιν καὶ εἰς τὴν μετὰ λόγου τῆς νέας διόρθωσιν, διδάσκων διὰ πληθύος παραδειγμάτων πῶς πρέπει ἐκ τῆς παραθέσεως ταύτης νὰ ὠφεληταὶ διελεῖτῶν νὰ συντάξῃ νέον τῆς νέας γλώσσης λεξικόν. Τὰ δοκίμια ταῦτα τοῦ Κοραῆ εἴναι ἀληθής θησαυρὸς, οὗτινος μετ' εὐφημιῶν καὶ θαυμασμοῦ ἐμνημόνευσαν καὶ ἀλλοιοθαποὶ λόγιοι. 'Ἐφ' ἔκαστης λέξεως δυσνοήτου ἢ καὶ βαρβαροφανοῦς ἀναζητεῖ διὰ τὸ ἔτυμον, τὰς διαφόρους ἐκδοχὰς, τὰς δι' αὐτῆς συγματιζομένας φράσεις καὶ παρομίας, ἐξαίρων μὲν τὰς ἐν τῇ καθωμιλημένῃ μόνον ἀπαντώσας, ἀντιπαραβάλλων δὲ καὶ τὰς τυχὸν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ σωζομένας ἀντιστοίχους. Τοιούτῳ δὲ τρόπῳ διορθοῖ λεξικογράφους καὶ ἔρμηνει: χωρία τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων πείθων τοὺς νέους, διὰ τὴν γλώσσαν τῶν προγόνων θὰ ἐκμάθωσι διὰ τῆς παραθέσεως τῆς κοινῆς πολλῷ εὐχερέστερον καὶ πολλῷ ταχύτερον ἢ διὰ τῶν κακίστων καλῶν γραμματικῶν τῶν ἀντιφιλοσόφων. 'Αλλ' ἐπὶ τέλους καὶ ὁ Κοραῆς, συνειδὼς τοῦ ἔργου τὸ δυσχερὲς, δύμολογεῖ, διὰ δὲν ἐπῆλθεν εἰσέτι ἡ ὥρα ἵνα συνταχθῇ τοιοῦτο κριτικὸν λεξικὸν τῆς καθωμιλημένης, περιέχον καὶ τὴν ἀπόδειξιν τῆς συγγενείας αὐτῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν· ἐπῆλθεν δημοσία ὥρα, ἵνα συνταχθῇ λεξικὸν περιέχον τούλαχιστον ἀπασαν τὴν ὄλην τῆς γλώσσης, ἥτοι ἀπάσας τὰς λέξεις καὶ τὰς φράσεις τῆς κοινῆς δύμιλίας, καθ' ὅσον οὕτω θὰ ἀπέβαινεν εὐχερεστέρα καὶ ἡ συναγωγὴ τῆς εἰς τὸ κριτικὸν λεξικὸν ἀναγκαίας ὄλης. Πρὸς συναγωγὴν τῆς ὄλης ἔδει νὰ περιέλθωσι τὴν ἐν Εὐρώπῃ καὶ τὴν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλάδα καὶ τὰς νήσους δύο νέοι λόγιοι, καθ' ἑαυτὸν ἐκάτερος, ἔχοντες δύο τῆς κοινῆς γλώσσης λεξικὰ μετὰ φύλλου ἀγράφου, προσκεκολλημένου εἰς ἔκαστον φύλλον ἔντυπον, καὶ νὰ συλλέξωσι μετὰ πολλῆς ἀκριβείας πρῶτον τὰς ἐν τοῖς προχείροις λεξικοῖς ἐλλειπούσας λέξεις, διότι πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος σώζονται πολλαὶ λέξεις ἐλληνικαὶ ἢ τούλαχιστον οὐχὶ βαρβαροί, ὡν ἡ ἀγνοια ἀναγκάζει τοὺς ἀλλοθι διαιτωμένους νὰ μεταχειρίζωνται ἀντὶ τούτων ἴταλικὰς ἢ τουρκικάς· τοιούτων δὲ λέξεων

ἡ ἀκριβὴς συναγωγὴ θὰ ἡρμήνευε λέξεις Ἑλληνικὰς, ὡν ἄγνωστοι ἔως τῆς σήμερον ἢ τε ἐτυμολογία καὶ ἡ ἀκριβὴς ἔννοια. Μετὰ τὰς λέξεις ὕφειλον, δεύτερον γὰρ περισυλλέξωσι φράσεις, διότι τὸ μὲν λεξικὸν ἀνευ φρασιολογίας θὰ ἦτο τοῦ διγματος ἀνάξιον, αἱ δὲ τῆς κοινῆς φράσεις, πρὸς τὰς τῆς ἀρχαὶς παραβαλλόμεναι, καθιστῶσι ταύτην μὲν μᾶλλον εὐνόητον, ἔχεινην δὲ μᾶλλον εὔδιόρθωτον. Τελευταῖον ὕφειλον γὰρ συλλέξωσι καὶ παροιμίας, αἵτινες, ὡς ἀληθὴς τοῦ λαοῦ φιλοσοφία, χειραγωγοῦσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὰς πράξεις αὐτῶν καὶ γίνονται δεῖγμα τῆς ἥθικῆς τοῦ ἔθνους καταστάσεως. Αὗται δὲ αἱ παροιμίαι δυνατὸν γὰρ καθαρθῶσιν ἀπὸ τῆς ἀνωμάλου αὐτῶν χυδαιότητος κατὰ τὸ δρθὸν μέτρον, οὔτε ἐξελληνιζόμεναι, οὔτε τελείως μακαρονίζόμεναι. Τότε δὴ τοιοῦτο λεξικὸν καὶ τοῖς μόνον τὴν ἀνάγνωσιν ἐπισταμένοις θὰ ἀπέβαινε διορθωτήριον καὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς ἥθικῆς αὐτῶν διαγωγῆς.

Ἐν τῷ τετάρτῳ μέρει τῶν Αὐτοσχεδίων Στοχασμῶν, παρέστησεν δὲ Κοραῆς ἀναγκαίαν εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἔθνους τὴν διμόνοιαν ἀπάντων τῶν γυμνασίων τῆς Ἐλλάδος καὶ τῶν διευθυγόντων αὐτὰ διδασκάλων. Ἀναγκαίαν ὠσαύτως παρέστησε καὶ τὴν παιδικὴν τῶν γένων ἀνατροφὴν. Ἐπιστέλλων τοῖς ἰδρύσασι γυμνάσιον τῶν ἐπιστημῶν Σμυρναῖς ἔγραφε· θέλετε νὰ καταστήσητε τὸν πλοῦτον ἀληθῶς πρᾶγμα γρήσιμον; Ιδοὺ καιρός· ἐξοδιάσατε μέρος αὐτοῦ κατὰ μίμησιν τῶν προγόνων εἰς τὴν ἀνάστασιν τῆς Σμύρνης, ἐμβιβάζοντες πάλιν εἰς αὐτὴν δσα ἀπ' αὐτῆς ἐξώρισεν ἀγαθὰ τῆς ἀπαιδευσίας τὸ σκότος. Ως δὲ ἐκεῖνοι ὡμονόησαν πρὸς ἄλλας πόλεις ἦν τὸ κοινὸν συμφέρον ἀπήτει τότε πολιτικὴν διμόνοιαν, οὕτω καὶ ὑμεῖς νῦν διμονοήσατε πρὸς τὰς γετονας πόλεις, τὴν Χίον καὶ τὰς Κυδωνίας, διμόνοιαν ἥθικὴν, διότι τὸ κυριώτατον τέλος τῆς τῶν ἔθνων παιδεύσεως εἶναι ἡ χρηστογένεια. Ή διμόνοια θὰ χορηγήσῃ ὑμῖν τὰ μέσα γὰρ φυλάττησθε τὰς ἐγέδρας τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀναγεννήσεως ἥμῶν, οἵτινες δὲν εἶναι μόνοι οἱ ὑπὸ τὴν προσωπίδα τῆς θρησκείας χρυπτόμενοι. Ἐν παντὶ τῶν ἔθνων μεγάλῳ ἥθικῷ ἡ πολιτικῷ κινήματι ἀναφαίνονται τρία εἴδη ἀνθρώπων, ἐνεργοὶ τοῦ νέου δράματος. Οἱ εὐάριθμοι πρῶτοι, ψυχῆς καὶ σώματος δυνάμεις ἀφιεροῦσι εἰς τὴν πρὸς τὰ καλὰ μεταβολὴν τοῦ ἔθνους καὶ τὴν ἀναζύμωσιν τῆς πατρίδος αὐτῶν. Οἱ δεύτεροι, οἱ ἐκ μόνης τῆς παλαιᾶς ζύμης τρεφόμενοι τέως καὶ διοξαζόμενοι, ἀποστρέφονται τὴν ἀναζύμωσιν, κραυγάζουσι θορυβωδῶς κατὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ ἀναισχύντως διώκουσι